

LUNDS
UNIVERSITET

”Målsägande verkar lite knepig”

En diskursanalys av femininitet i Polisens kvinnoregister

VT 15

Amanda Pettersson

GNVK01

Handledare:

Rebecca Selberg

Centrum för Genusvetenskap, Lunds Universitet

Abstract

In December 2014 Swedish radio leaked that Swedish police kept a record about women reporting that they have been exposed to domestic violence. The record contained subjective comments about 2500 women. The record has been kept at and used by Polisen Södertörns victim group, and holds subjective comments about both the women and their related. The record has been established and used during the years 2004-2014. In this essay, the record is analysed with theories about femininity, intersectionality and Nils Christie's theory about ideal victims. As a method, discourse analysis is used, and shows the police's image of the victims as failing to claim a normative femininity. This affects the way the women exposed to domestic violence is treated and understood as victims, and in long term how these women are treated by Swedish police. The essay claims to show how domestic violence is focusing on the women as a complainant, instead of the man as the crime suspect.

Nyckelord

Våld i nära relation, Polisens kvinnoregister, normativ femininitet, idealiska offer.

Domestic violence, Swedish police womens record, normative femininity, ideal victim.

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	4
1.2 SYFTE.....	5
1.3 EMPIRISKT MATERIAL	6
2. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER	6
2.1 IDEALISKA OFFER.....	6
2.2 INTERSEKTIONALITET.....	7
2.3 NORMATIV FEMININITET	8
2.4 SERIALITY.....	10
3. METOD	12
3.1 AVGRÄNSNINGAR	14
3.2 ETIK	15
3.3 TIDIGARE FORSKNING	16
4. ANALYS	17
4.1 ANALYTISKA TEMAN	17
4.2 VARDAG/AVBROTT	18
4.3 NORMALITET/AVVIKELSE	21
4.4 STABILITET/KAOS.....	25
5. SLUTSATS	28
6. LITTERATURLISTA	30

1. Inledning

I denna uppsats undersöks hur offer för våld i nära relation förstås i Polisens kvinnoregister, som läcktes ut av en anonym källa till Sveriges Radio i december 2014. Kvinnoregistret är ett internt register som förts över våldsutsatta kvinnor, upprättat och använt av Polisen Södertörns brottsoffergrupp. Registret innehåller kommentarer om kvinnorna och deras anhöriga som ”målsägaren är mytoman”, ”kvinnan verkar ha vissa psykiska problem enligt min uppfattning” eller ”det känns nästan som det är den misstänkte som är offret”. Registeranteckningarna kommer i denna uppsats att analyseras och sättas i relation till femininitet för att synliggöra hur ansvar tillskrivs kvinnorna utifrån hur väl de uppfyller en normativ femininitet, och därmed hur trovärdiga de uppfattas som offer för våld i nära relation. Registret kommer att analyseras med hjälp av en diskursanalys och ta avstamp i kriminologen Nils Christies teorier om idealiska offer.

Polisen Södertörn nekade till en början att registret fanns, men när registret nådde allmänheten menade man att kommentarerna i registret var nödvändiga i arbetet för att skydda kvinnorna. Kvinnoregistret fick massiv kritik från personer som på olika sätt arbetar för att stödja våldsutsatta kvinnor. En som kritiserade registret var bland annat ROKS¹ ordförande Karin Svensson som menar att det dagliga arbete som Kvinno- och tjejjourer i Sverige bedriver för att motverka att skulden läggs på offret blir ogjort när polisen för register över dessa offer. Vad säger polisens register om vilka som uppfattas som trovärdiga offer och vilka gör det inte? Hur kan vi därigenom förstå kommentarerna om kvinnorna i registret i relation till normativ femininitet och intersektionalitet?

I Brottsförebyggande Rådets rapport om våld i nära relationer från 2014 presenteras olika undersökningar som gjorts mellan 2001 och 2013 kring vilka faktorer som ses som riskförhöjande för att bli utsatt för våld i en nära relation. Vad som sammanfattningsvis framgår av de olika undersökningarna är att gärningsmannens psykiska hälsa och livssituation är den påverkande faktorn huruvida våld i en nära relation kommer uppstå eller inte (Brå 2014:32), därmed är det gärningsmannen som utgör risken, inte brottsoffret. Det patriarkala fysiska våldet är ett stort samhällsproblem. Enligt Brottsförebyggande Rådets undersökning genomförd 2012 utsätts ca 2,2 % av kvinnorna i Sverige för upprepat fysiskt våld av män, ungefär hälften av dessa gör en polisanmälan. Att anmäla brottet till polisen är i regel det

---

¹ Riksorganisationen för Kvinno- och tjejjourer i Sverige

första steget till att få hjälp att ta sig ur sin våldsutsatta situation (Frenzel 2014:8,10). Det låga anmälningstalet tros bero dels på att situationen försökts lösas utan att polisen blir inblandad samt att det finns en låg tilltro till polis och rättsväsende (Frenzel 2014:9). Siffrorna från Brå visar tydligt att kvinnor är särskilt utsatta för våld i nära relationer, vilket i denna uppsats bottenar i uppfattningen om att detta grundar sig i maskulinitetsnormer som är en del av upprätthållandet av patriarkatet. I uppsatsen kommer enbart mäns våld mot kvinnor behandlas, alltså inte våld i nära relationer eller familjevåld generellt. Detta beror på att jag anser att mäns våld mot kvinnor bör förstås som en del av en patriarkal struktur där män utövar makt genom att utsätta sin partner för psykiskt och fysiskt våld.²

1.2 Syfte

Syftet med min uppsats är att förstå hur legitima våldsoffer skapas genom att sätta kriminologen Nils Christies teorier om idealiska offer i relation till en intersektionell förståelse av beskrivningen av kvinnorna i polisens register. Till min hjälp har jag sociologen Sandra Walklate som använder sig av en kritisk feministisk ingång till Christies teorier. För att utveckla Christies teorier kommer jag att använda mig av begreppet normativ femininitet och redogöra för hur det står i relation till Christies idealiska offerkonstruktioner.

På så vis synliggörs olika föreställningar om vilka egenskaper som ses som svaret på varför kvinnan blivit våldsutsatt och vilka kriterier som dessa kvinnor förväntas uppfylla för att ses som ett trovärdigt offer för mäns våld i nära relation. Jag kommer att angripa mitt material med hjälp av en diskursanalys och vill i polisens kvinnoregister undersöka ansvarstagande brottsoffer som finns närvarande i talet om våld i nära relationer. Min forskningsfråga är därför följande;

Vilka egenskaper och erfarenheter lyfts fram som relevanta hos kvinnor i polisens kvinnoregister, och hur kan dessa förstås i relation till kriminologiska teorier om ideala offer och feministiska förståelser av femininitet?

---

² För vidare läsning om mäns våld mot kvinnor föreslår jag *Varför går hon? – om misshandlade kvinnors uppbrottsprocesser* (Holmberg och Enander 2005)

1.3 Empiriskt material

Den del av registret som gjorts tillgängligt av Sveriges Radio består av 52 anteckningar om kvinnor som har gjort en anmälan till polisen efter att blivit utsatta för våld i en nära relation både enstaka och flertalet gånger. Enligt Sveriges Radio tros registret bestå av ca 2500 anteckningar om våldsutsatta kvinnor. Registret sägs ha varit upprättat och använt mellan 2004 och 2014 (Sveriges Radio 2014). Mitt analysarbete kommer alltså att utgå ifrån den del som gjorts tillgänglig av Sveriges Radio, eftersom det är vad som finns tillgängligt av registret. Flera av registeranteckningarna är väldigt lika varandra, eller bygger på olika formuleringar som beskriver samma sak. I dessa fall har jag valt att analysera en eller ett par stycken av dessa anteckningar. Eftersom jag inte har tillgång till ett fullständigt material anser jag att urvalet av anteckningar inte påverkar representationen av olika teman i det fullständiga materialet. De 52 registeranteckningarna finns att tillgå på den hemsida som Sveriges Radio skapat kring registret. Hänvisning till denna finns i litteraturlistan.

2. Teoretiska utgångspunkter

2.1 Idealiska offer

För att besvara min frågeställning kommer jag att använda mig av kriminologen Nils Christies teorier om det idealiska offret. Christie menar att ett brottsoffer kan vara mer eller mindre idealiskt. Detta skapas utifrån uppfattningar om offrets svaghet där till exempel barn och gamla läses som ideala offer på grund av deras utsatta position i kombination med en samhällelig uppfattning om dessa som goda och oskyldiga. Brottsoffret ska dessutom utträta ett respektabelt och legitimt projekt på en plats eller tidpunkt som inte ifrågasätts, och brottet ska utföras av en person som för offret är okänd. För att uppnå rollen som idealiskt offer behöver gärningsmannen förstås som en motsats till brottsoffret, det vill säga stark, ond och sysselsatt med ett icke-legitimt projekt (Christie 2001:48). Idealiska offer kräver alltså idealiska gärningsmän, och när den statusen uppnås hos båda partner erkänns statusen som brottsoffer av samhället, vilket innebär såväl ett rättsligt som ett psykologiskt erkännande. Idealiska offer är alltså brottsoffer som inte skuldbeläggs eller tycks bära ansvar i att brottet har skett.

På så vis blir brottsoffer som utsätts för våld av sin partner en grupp som blir mer komplex att förstå menar Christie. Eftersom idealiska offer kräver idealiska gärningsmän, blir den utsatta

kvinnan i en position där hon inte förstås som enbart svag, då gärningsmannen är för henne känd och dessutom en person hon valt att leva tillsammans med (Christie 2001:51).

Sociologen Sandra Walklate (2007) problematiserar Christies teorier, och menar att talet om det ideala offret också reproducerar vilka som överhuvudtaget kan ses som brottsoffer. Det ideala offret skapar också ett icke-idealt offer, som istället läses som förtjänade offer menar Walklate (2007:28). Walklate fokuserar alltså snarare på konsekvenserna av att tala om ideala offer än konstruktionen av offer, vilket skulle kunna ses som en utveckling av Christies teorier. Christies teori presenterades första gången 1986, och sedan dess har mycket hänt på forskningsfältet. Walklates kritik är relevant och viktigt, särskilt i relation till den diskursanalytiska metod sprungen ur en poststrukturalistisk vetenskapssyn som presenteras nedan. Samtidig är det också av vikt att ringa in vad som i samhälleliga termer ses som ett idealt offer, och utifrån det resonera om vilka personer som varken från samhällets håll eller i relation till sig själva förstår sig som offer. Det förutsätter därmed att Christies teorier används på ett kritiskt sätt, det vill säga att talet om ideala offer handlar om att synliggöra strukturer med syfte att förändra dem och läggs samman med förståelsen av rådande samhällsstrukturer och förtryck. Det intersektionella perspektivet blir därför till hjälp för att synliggöra varför vissa identiteter inte uppfattas som offer.

2.2 Intersektionalitet

Det intersektionella perspektivet ser jag som ett verktyg för att få en djupare förståelse för hur olika förtryckande strukturer samverkar och korsar varandra i skapandet av det ideala och icke-ideala brottsoffret. Min intersektionella ingång skulle kunna ses som en fördjupning av Christies och Walklates teorier om brottsoffer. En intersektionell analys bygger på en uppfattning om sociala kategorier som icke-konstanta och kontextbundna, men nödvändiga för att kunna förstå rådande strukturer. De Los Reyes och Mulinari beskriver intersektionalitet som ett sätt att förstå "[i]ntersektionen av individuella handlingar, institutionella praktiker, normer, rutiner och strukturella relationer [som] skapar [...] specifika former för maktutövande och medför även en specifik utsatthet (de Los Reyes och Mulinari 2005:9).

Den intersektionella analysen syftar alltså till att synliggöra hur olika sociala strukturer samverkar och skapar olika typer av förtryckande situationer när dessa förtryck korsar varandra. Intersektionell analys uppstod ur kritiken av en feminism som fokuserat enbart på kön och på så vis inte tagit hänsyn till andra förtryckande strukturer inom gruppen kvinnor så

som etnicitet, funktion, könsidentitet, sexualitet och klass. Begreppet myntades 1989 av Kimberl ee Crenshaw i en rättslig kontext, där hon beskrev hur svarta kvinnors flerdimensionella erfarenheter av förtryck osynliggörs (Selberg och Wegerstad 2012:2) och har sedan dess varit ett viktigt perspektiv inom den feministiska teoribildningen (Lykke 2009:106). Begreppet utmanar hur vi ser på kvinnor som grupp, och belyser hur vi alla består av flera olika identiteter som hela tiden förhåller sig till varandra. Exempelvis kan inte kön existera utan etnicitet, då vi alla på något sätt förhåller oss till kön och ingår i en värld där rasifieringsprocesser ständigt pågår och premierar den överordnade och exkluderar eller diskriminerar den underordnade (Lykke 2009:106). Den intersektionella analysen syftar till att synliggöra ett dynamiskt skillnads- och likhetsskapande mellan grupper för att förstå förtryck i en samh lleg kontext (Cho et al. 2013:786). I analys av beskrivningarna i kvinnoregistret kommer detta att innebära att undersöka hur dessa kvinnor förstås utifrån sin position, och vilka intersektionella identiteter kvinnorna tilldelas och därmed hur mycket ansvar som läggs på den enskilda kvinnan utifrån detta. Detta arbete kommer oundvikligt att handla om kategorisering, något som debatteras intersektionella teoretiker emellan (McCall 2005:1774). I min användning av intersektionalitet kommer jag att använda mig av ett intrakategoriskt förhållningssätt. Det vill säga att fokus dels ligger på personerna inom de kategorier forskaren tycker sig se, men även på hur kategorierna är konstruerade och reproducerade. På så vis blir alltså själva avgränsningen av kategorier ett ämne för forskning i sig (ibid 2005:1772).

2.3 Normativ femininitet

Vad är då en normativ femininitet och varför är den intressant att redogöra för i förhållande till registermaterialet? Den normativa femininiteten innebär en privilegierad femininitet, det vill säga ett av samhället önskvärt sätt att utöva det som förstås som feminint beteende (Selberg 2012:41). Den normativa femininiteten skapar på så vis legitimitet och därmed handlingsutrymme. I förhållande till kvinnoregistret innebär det att erkännas som ett legitimt offer, där ens livsstil eller egenskaper inte ifrågasätts. Selberg identifierar denna privilegierade femininitet som ”organised around the moral authority that is culturally and ideologically linked to motherhood and to the moral upbringing of the nation” (ibid 2012:50). Det  r alltså föreställningar om moderskapet och dess roll i nationen som  r det överordnade och därmed det normativa sättet att vara kvinna på. Detta kan förstås i relation till Connells (1987) teori om emphasised femininity, vilket innebär en femininitet som blir överordnad andra femininiteter i rådande strukturer av skönhet, där vackra kvinnorna tilldelas en legitimitet på

grund av sitt utseende (Connell 1987:183). I förhållande till kvinnoregistret intresserar jag mig för den normativa femininiteten som är knuten till myten om moderskapet, då jag förstår den femininiteten som överordnad femininiteten som byggs på ideal om vackra kvinnor. Dessa två typer av överordnad femininitet är dock inte frånkopplade från varandra, att både vara vacker och uppfylla den moderliga femininitetens egenskaper och moral skulle vara det ultimata sättet att vara kvinna på. I båda dessa former av femininitet anser jag att klass är närvarande, *emphazised femininity* bygger på den (övre)medelklass smakfullhet medan den normativa femininiteten snarare bygger på medelklassens moraliska makt över moderskapet.

Sociologen Beverly Skeggs (1999) undersöker respektabilitet i förhållande till kön och klass genom intervjuer och deltagande observationer med kvinnor i norra England under en längre period. Skeggs intresserar sig för kvinnornas erfarenheter av hur klass och kön ständigt samverkar och skapar specifika ramar för femininitet. Skeggs menar att detta beror på att kvinnor placeras i den diskursiva konstruktionens medelpunkt, eftersom alla formuleringar om arbetarklassen indirekt handlar om en strävan efter medelklassfamiljens liv. Kvinnor tolkas och bedöms därmed utifrån sina roller som fruar och mödrar, och vidare beskriver Skeggs historiskt hur ”tolkningen grundades på hur ansvarsfulla de var, hur de behärskade sin sexualitet, hur de tog hand om, skyddade och uppfostrade sina barn och hur de skötte den allmänna övervakningen av arbetarklassmännen” (Skeggs 1999:15). Skeggs beskriver genomgående i sin analys hur det är vita kvinnor som förstås som respektabla, medan rasifierade kvinnor tilldelas föreställningar och ständigt utgör ”den andra”. Skeggs beskriver moderskapet och den omhändertagande kvinnan som en viktig del i skapandet av denna respektabilitet;

”Respektabilitet, familjeideal och vård och omsorg är företeelser som begränsar kvinnors liv; ändå kan de också upplevas positivt. De reproducerar även skillnader mellan kvinnor: de kvinnor som har investerat i dessa begränsningar kan känna sig bättre än de som inte gjort det. Historiska, kulturella och ekonomiska positioner och kapital sätter alltså gränser för vilka respektabla omvårdande subjekspositioner som är tillgängliga under subjektskonstruktionen.” (ibid 1999:69)

Här beskrivs hur den omvårdande femininiteten ständigt villkoras utifrån kvinnans klasstillhörighet och skapar gränser för hur den normativa moderliga femininiteten tillåts levas ut. Dessa femininitetsprocesser kontrolleras och styrs av vita medelklasskvinnor, samtidigt som hela gruppen kvinnor är strukturellt underordnade män. Den normativa

femininiteten i förhållande till klass och etnicitet blir därmed ett sätt att undersöka intersektionella identiteter inom gruppen kvinnor;

”Vita medelklasskvinnor kunde använda sin närhet till tecknet femininitet för att konstruera distinktioner mellan sig själva och andra. Investeringar i femininitetsidealet gav dem tillgång till en begränsad status och moralisk överlägsenhet. Det var deras önskan att få ett värde som fick dem att värdera andra. Genom att inta de positioner som tilldelats dem, kunde de döma dem som saknade femininitet och därmed respektabilitet” (ibid 1999:159)

Kroppar är därmed inte organiserade i samhället på ett slumpmässigt sätt, utan formas hela tiden utifrån sociala relationer och strukturer. Genom att försöka förstå kroppar som både objekt och subjekt kan vi närma oss tankar om vilka kroppar i strukturen som är godkända och definierade (Selberg 2012:44). När vita medelklasskvinnor förstås som både objekt och subjekt, kan både deras underordnade position gentemot män samt deras överordnade position gentemot rasifierade arbetarklasskvinnor. Därmed skapas en intersektionell förståelse inom gruppen kvinnor, där både maktstrukturerna inom gruppen och utanför den synliggörs.

Vem kan då vara bärare av femininitet? Selberg föreslår Serrano’s definition av begreppet; ”the behaviors, mannerism, interests, and ways of presenting oneself that are typical associated with those who are female”, eftersom att det möjliggör femininitet fränkopplat den kvinnliga kroppen (ibid 2012:46). Samtidigt vittnar den redogörelse som Connell (1987:66) gör över hur genus ständigt förstås i relation till ”biologiskt” kön, att den normativa femininiteten är starkt kopplad till kvinnans kropp och reproduktion. Bärare av femininitet förväntas därmed vara personer som passerar som ”biologiska” kvinnor.

2.4 Seriality

Hur kan vi då tala om gruppen kvinnor utan att riskera att reproducera föreställningar om en kvinnlig essens och en uppfattning om att alla kvinnor delar samma upplevelser?

Young använder sig av begreppet seriality för att förstå kvinnor som grupp. Det innebär att gruppen kvinnor dels förstås som en serie av identiteter som både existerar på ett strukturellt plan i form av gemensamma erfarenheter samt på ett individuellt plan i form av personliga erfarenheter. Begreppet seriality innebär att den individuella upplevelsen förstås som en del av den kollektiva upplevelsen av att vara kvinna, och att kollektivet därmed blir ett sätt att strukturera de individuella upplevelserna (Selberg 2012:42). På så vis kan gruppen kvinnor

förstås utifrån den intersektionella förståelsen, där lager av förtryck och maktstrukturer samverkar och skapar olika upplevelser att vara kvinna. Eller som Skeggs uttrycker det;

”Femininiteten är den diskursiva position som könsrelationerna ger tillgång till och som kvinnor uppmanas att inta och använda. Användningen av den präglas av det nät av sociala positioner tillhörande klass, kön, sexualitet, region ålder och ras som garanterar att den kommer att upptas (och möta motstånd) på skilda sätt” (Skeggs 1999:24).

Seriality kan därför användas både för att förstå hur strukturer samverkar och behandlar gruppen kvinnor, men också hur olika positioner inom gruppen kan vara särskilt underordnade eller särskilt överordnade. På så vis blir det också tydligt att femininitet är en konstruktion, där den överordnade femininiteten sätter villkoren för hur den ska utövas. Seriality främjar därmed en intersektionell syn på gruppen kvinnor, där medvetenheten om hur olika positioner inom gruppen påverkar individuella upplevelser ständigt genomsyrar förståelsen för hur normerande strukturer avgör olika kvinnors handlingsutrymme.

Sociologen Mimmi Schippers (2006) beskriver normativ femininitet som hegemonisk, vilken kan förstås i relation till hegemonisk maskulinitet beskriver den maskulinitet som är överordnade och dominerande, och på så vis upprätthåller patriarkatet. Genom dessa processer drar även män som inte uppfyller dessa kriterier nytta av och upprätthåller denna maskulinitet (Selberg 2012:45). Schippers menar att den normativa femininiteten byggs på liknande mekanismer, medan Selberg menar att det inte går att sätta likhetstecken mellan dessa eftersom kvinnor som är underordnade den hegemoniska femininiteten själva inte drar någon nytta av denna. Vi kan alltså inte direktöversätta hegemonisk maskulinitet till hegemonisk femininitet, eftersom mekanismerna ser helt olika ut för de olika grupperna på grund av den maktfördelning där män som grupp besitter mer makt än kvinnor som grupp. Jag kommer därför inte att använda mig utav hegemonisk femininitet som ett begrepp, utan kommer att använda mig av den normativa femininitet som redogjorts för ovan.

Att dessa normativa femininitetsideal råder i såväl diskurser specifika diskurser som våld i nära relation som mer övergripande diskurser om kvinnor anser jag vara djupt problematiskt. Den normativa femininiteten begränsar, förminskar och tillintetgör kvinnor och skapar snäva ramar för handlingsutrymme. I diskurser om våld i nära relation, blir hur väl kvinnorna uppfyller en normativ femininitet ett avgörande för hur väl de tillåts spela rollen som offer, och därmed hur stor chans de ges att få hjälp att lämna en relation där de utsätts för psykiskt

och fysiskt våld. Det är med den normativa femininiteten som bakgrund jag förstår polisens kvinnoregister, och i de anteckningar som görs om dem står det klart att dessa kvinnor på olika sätt misslyckas att upprätthålla en normativ femininitet.

3. Metod

För att undersöka mitt material kommer jag att använda mig av en diskursanalys enligt Laclau och Mouffe. Diskursanalysen är en analysform som undersöker språk i uppfattningen om att språket konstruerar vår verklighet (Bergström och Boréus 2012:355). Metoden är sprungen ur lingvistik och har utvecklats av poststrukturalister till en mer samhällsvetenskaplig metod, där språkliga praktiker ses som konstruktionen av vår verklighet (ibid 2012:355). En diskurs kan beskrivas som en sammansättning för hur vi förstår saker och fenomen, och diskursanalysen blir därmed ett verktyg för att analysera varför vi förstår dessa fenomen på det sättet. Foucault beskriver diskurs som ”en praktik som frambringar en viss typ av yttranden”, vilket gör att vissa kunskaper inom diskursen legitimeras och görs till sanningar medan andra inte gör det. Detta konstrueras och rekonstrueras genom språkliga praktiker, och skapar maktförhållanden inom diskursen genom att ständigt fastställa vad som är möjligt och inte möjligt att säga. På så vis kan vi genom att analysera diskurser säga någonting om hur ramarna för vad som är möjligt att säga är konstruerade, och därmed kan vi förstå hur strukturell makt skapas och upprätthålls (ibid 2012:358).

Diskursanalysen utgår därför från en poststrukturalistisk vetenskapssyn där ingenting kan ses som objektivt eller verkligt eftersom vi ständigt konstruerar vad som är ”verkligt” och ”sant” (Börjesson och Palmblad 2007:10). Diskursanalysen som metod kritiserar därför monolitiska historieskrivningar, då världen inte går att se från en objektiv plats (ibid 2007:10), och menar därmed att en neutral forskning varken är möjlig eller värd att försöka sträva efter (ibid 2007:19). Istället bör forskaren vara öppen med sina teoretiska utgångspunkter och tillvägagångssätt för att på ett så transparent sätt som möjligt redogöra för hur forskningen är genomförd, och att slutsatser och resultat skulle se annorlunda ut om andra val hade gjorts.

Laclau och Mouffe brukar benämnas som den tredje generationens diskursanalys (Bergström och Boréus 2012:357). Denna analys innebär att undersöka både språkliga och sociala praktiker (ibid 2012:364). På så vis vidgas diskursbegreppet och skiljer sig från Foucaults förståelse av diskurs som ”uttryck för tvingande, normerande och likriktade ’verbala

praktiker” (ibid 2012:364), utan ser istället på diskurser som olika tecken som samverkar och skapar betydelse, och som därmed också kan vara föränderliga och variera i olika sammanhang och kontexter, även om vissa diskurser förstås som överordnade andra (ibid 2012:365). Laclau och Mouffe bygger sin diskursanalys på olika typer av *tecken* inom diskursen. Ett tecken kan beskrivas som ett uttryck som vi genom gemensamma regler inom diskursen fyller med mening (ibid 2012:365). Vidare innebär det att vi förstår tecken i en särskild ordning, och genom att fokusera på själva ordningen av hur tecken förstås kan man säga någonting om hur sammansättningar av diskurser kan förstås och därmed skapar en mening (ibid 2012:365). Vissa tecken är mer motstridiga än andra, det vill säga att innehållet kan te sig olika beroende på utgångspunkt eller kontext. Dessa tecken brukar benämnas som *element*, och innebär tecken som fylls med olika mening, och därmed en ständig kamp om dess betydelse (ibid 2012:366).

Utifrån en intersektionell utgångspunkt kommer jag att fokusera på *nodalpunkter* i diskursen i förhållande till mitt material. Nodalpunkter innebär utgångspunkter eller tecken som själva diskursen kretsar kring (ibid 2012:367). En nodalpunkt i mitt material skulle till exempel kunna vara ”psykisk ohälsa”, en återkommande diskurs i registret som är centralt i beskrivningen av kvinnorna. Genom att identifiera dessa nodalpunkter inom diskursen om vem som ses som ett idealt offer för våld i nära relation används de skärningspunkter av identiteter och därmed skapar mer eller mindre normativ femininitet. Ytterligare diskursbegrepp kommer att introduceras i min analysdel i takt med att dessa används.

Relevansen av att undersöka kvinnoregistret stärks av polisens position i samhället som maktutövande institution med våldsmonopol och som dessutom har som arbetsuppgift att skydda de kvinnor som utsätts för våld. Min analys kommer att fokusera på vilka kriterier och erfarenheter som polisen i sitt kvinnoregister uttrycker som relevanta hos de våldsutsatta kvinnorna. Jag vill undersöka positioner i registret utifrån vad som ses som relevanta antaganden att göra om de våldsutsatta kvinnorna, vad nämns och vad nämnd inte? Vad uppstår i det maktförhållande som finns mellan brottsoffer och Polisen? I materialet kan man skönja antaganden om att vissa av kvinnorna hittat på att de blivit utsatta för våld, finns det en systematik i vilka kvinnor som läses in under detta antagande? Själva analysen har på så vis fokus på vad som antecknats om kvinnorna, vad ses som avvikande eller värt att anmärka på? Genom att visa på denna kategorisering av kvinnornas egenskaper och livsstil i relation till valda teoretiska utgångspunkter hoppas jag kunna synliggöra diskurser i materialet. Analysen

innebär att undersöka dels vad dessa diskurser faktiskt säger om kvinnorna, och hur de i förlängningen skapar en verklighet och ett politiskt och samhälleligt klimat där våldsutsatthet i en nära relation blir en skam för den som utsätts, medan förövaren fortsätter att befinna sig oidentifierad och anonym.

I mitt tillvägagångssätt i analysen har jag först kategoriserat anteckningarna utifrån deskriptiva teman, och därefter hittat analytiska kategoriseringar för att kunna sätta mitt material i relation till teorier om normativ femininitet och respektabilitet. Anteckningarna indelades i följande teman; psykisk ohälsa, missbruk, relationer och arbete. Därefter användes normativ femininitet som en analytisk ingång till anteckningarna, vad är det som gör att vissa saker står utskrivna om kvinnorna och vad skulle kunna finnas bakom det utskrivna? Utifrån detta har jag använt mig av tre analytiska teman som jag identifierat i mitt material; vardag/avbrott, normalitet/avvikelse och stabilitet/kaos. Under dessa analytiska teman kategoriseras registeranteckningarna och synliggör hur olika kriterier av normativ femininitet misslyckas att upprätthållas av kvinnorna i registret.

Med en diskursanalys kan jag säga någonting om vilka diskurser jag identifierar i materialet och behöver därför vara medveten om min egen relation till materialet och hur detta spelar in på hur jag läser in och förstår materialet. Jag förhåller mig reflexiv till mitt material genom att vara öppen med mitt tillvägagångssätt samt genom den teoretiska positionering som är genomgående i uppsatsen. Jag är medveten om att min uppsats skulle se annorlunda ut med andra metodologiska val samt andra teoretiska utgångspunkter, och därmed är uppsatsen också färgad av min förförståelse och därmed de val som gjorts under hela arbetsprocessen (Hennink et al. 2011:19).

3.1 Avgränsningar

Kvinnoregistret som material är från början avgränsat i form av att det enbart är en del av det som finns tillgängligt. Det är en anonym källa som delgett Sveriges Radio materialet, och enligt rådande lagstiftning kring anonymitet kan materialet inte nås på något annat sätt än genom det Sveriges Radio har delgett på sin hemsida (Sveriges Radio 2014). På så vis är en avgränsning redan gjord, och vad som återstår är 52 anteckningar om kvinnor som anmält till polisen att de blivit utsatta för våld. Polisen Södertörn menar att de använt registret som ett arbetsmaterial för att underlätta skyddsarbetet med de utsatta kvinnorna och att viss information behöver föras vidare eller finnas dokumenterad på grund av detta.

Vad jag är intresserad av i materialet är att undersöka formuleringarna kring kvinnorna, varför är vissa egenskaper och identiteter närvarande i materialet? Vilka identiteter finns inte närvarande? Jag kan inte och är inte intresserad av att uttala mig om hur och när registret har använts i polisens arbete, utan kommer enbart att koncentrera mig på de offerkonstruktioner som finns i materialet. För att göra de diskursskapande mekanismerna möjliga att undersöka undersöks representationer inom en viss kontext eller ett visst material, och på så vis kan vi säga någonting om vad vi kan identifiera mellan raderna (Börjesson och Palmblad 2007:11). Börjesson och Palmblad beskriver det på följande vis; ”För diskursanalytikern kan det handla om att bedriva forskning om vilka berättelser som knyts till vilka platser, och vilka föremål som knyts till vilka sammanhang. Det handlar alltså att belysa hur dessa processer går till” (ibid 2007:12). Jag kan alltså inte säga något om vad poliserna menar med registret eller hur de arbetat med det, men jag kan skönja olika antaganden och uppfattningar om legitima våldsoffer i anteckningarna om kvinnorna.

3.2 Etik

De etiska aspekter som jag behöver ta hänsyn till i mitt material ser jag dels som att återge mitt material och tidigare forskning inom ämnet på ett korrekt sätt (Hermerén 2011:10), men också att ha en reflexiv ingång och på så vis vara medveten om vad jag utifrån den kan säga om mitt material utifrån min valda metod och teorier. Jag är medveten om att mitt fokus på brottsoffer riskerar att reproducera det fokus som läggs på brottsoffret, ett fokus som jag i denna uppsats kritiserar. Jag vill dock understryka att genom att synliggöra de diskurser som florerar kring kvinnor som utsätts för våld kan vi också arbeta för att förändra samhällets bild av våldsutsatta kvinnor. Jag är medveten om att min uppsats utgår från en heterosexuell norm, men hänvisar där till mitt material som består av enbart heterosexuella relationer, samt min förförståelse som våld i nära relationer som en del av det patriarkala förtrycket.

Sveriges Radio har anonymiserat namnen i registret, men har även spelat in en dokumentär i fyra delar där några av kvinnorna i registret intervjuas (Sveriges Radio 2014). Kvinnorna i radiodokumentären skulle eventuellt kunna identifieras, men har själva valt att ställa upp med sina röster i dokumentären. Jag bedömer inte att min analys leder till att anonymiteten i registret skulle försämrats eftersom jag enbart återanvänder de fingerade namn som Sveriges Radio skapat. Att kvinnorna som anmält att de blivit utsatta för våld har registerförts av polisen har uppfattats som kränkande av kvinnorna själva, något jag också behöver förhålla mig till i min analys av registeranteckningarna. Syftet med min uppsats är att synliggöra den

kvinnosyn som ligger bakom anteckningarna, och jag hoppas därmed att min uppsats kan bidra till att stärka känslan av att registret i sig samt dess innehåll är problematiskt.

3.3 Tidigare forskning

Veronica Ekström undersöker i sin artikel *Våldsutsatta kvinnor och deras behov av stöd – konstruktioner och komplikationer i svenskt offentligt tryck* från 2012 hur problemet mäns våld mot kvinnor konstrueras, samt hur dessa kvinnor skapas och framställs i sex statliga propositioner. Analysen görs med ett intersektionellt perspektiv och finner att propositionerna beskriver kvinnorna utifrån sina egenskaper och att äldre, rasifierade och missbrukande kvinnor beskrivs behöva extra stöd. Detta görs enligt Ekström inte på grund av en medvetenhet om hur maktstrukturer samverkar och gör grupper av kvinnor extra utsatta, utan blir snarare ett sätt att parera att alla kvinnor kan bli utsatta för våld, samtidigt som det också finns en föreställning i materialet om att det är ”den andra” som riskerar att utsättas för våld i nära relationer (Nordisk Juridisk Tidskrift, 3, 2012:52). Den stora skillnaden är att analysmaterialet i Ekströms artikel är officiella dokument i form av propositioner, medan mitt material istället består av polisiära tankar kring våldsutsatta kvinnor. Båda analyserna är användbara för att förstå dels de intersektionella processer som pågår i genomarbetade dokument som styr hur arbetet kring våldsutsatthet ska bedrivas men också i det som kan tänka sig Polisens Södertörns personliga uppfattningar om samma kvinnor.

En annan artikel som rör sig i närheten av min frågeställning är Maria Wilhelmssons *”Sanning” och konsekvens – En diskursanalys av utbildningsmaterial kring så kallat hedersrelaterat våld* (2009) som fokuserar på de insatser som statliga myndigheter gjort för att förebygga det så kallade hedersrelaterade våldet. Wilhelmsson har analyserat den information som dessa myndigheter sprider på uppdrag av Regeringen och identifierar ett skillnadstänkande där begreppet hedersrelaterat våld befäster och reproducerar rasistiska strukturer, när syftet egentligen är att värna om de mänskliga rättigheterna (Wilhelmsson 2009:12). Precis som i Ekströms (2009) forskning är analysmaterialet officiella statliga dokument och fokus är vilka identiteter som skapas i materialet vilket också kommer påverka hur vi ser på offer och förövare samt vem vi ser som ett förväntat offer för våld i nära relationer.

Med min frågeställning hoppas jag kunna sätta fingret på de diskurser som pågår bakom de dokument som Ekström och Wilhelmsson undersöker. I både de statliga dokumenten och i registret kan vi dra slutsatser om hur olika genus konstrueras, vilket skulle kunna ses som forskning som rör sig inom det renodlade genusvetenskapliga forskningsfältet. Samtidigt sätts genuskapandet i relation till en mer samhällsvetenskaplig tradition, där konsekvenserna av genuskapandet avhandlas. Av den anledningen ser jag att min forskningsfråga både kan belysa de inomvetenskapliga och den tvärvetenskapliga genusforskningen och på så vis förhoppningsvis bidra till förändring för våldsutsatta kvinnor i Sverige idag.

Ett exempel på kriminologisk forskning som rör femininitet är *Femininiteter, Maskuliniteter och kriminalitet* (Alexandra Bogren et al. 2010). Här samlas en rad kriminologer som undersöker hur femininitet och maskulinitet påverkar både den som utövar brott och den som utsätts för det. Min frågeställning rör sig istället närmare de offerkonstruktioner som påverkas av kön samt knyter an detta till intersektionella perspektiv på offer.

4. Analys

4.1 Analytiska teman

Analysarbetet inleddes som tidigare nämnt med att dela in kommentarerna utifrån deskriptiva teman för att få en tydligare bild av vad som faktiskt beskrivs om kvinnorna i registret. Dessa teman var psykisk ohälsa, livsstil, relationer, missbruk och arbete. Genom de deskriptiva indelningarna har analytiska teman hittats, som jag valt att dela in i tre kategorier; vardag/avbrott, normalitet/avvikelse och stabilitet/kaos. Genom dessa teman undersöks normativ femininitet i förhållande till våldsoffers legitima status utifrån kommentarerna om kvinnorna i registret. Jag vill även här poängtera att de slutsatser jag drar om de diskursiva teman som identifieras inte är föreställningar och ställningstaganden som jag personligen ställer mig bakom. Mitt syfte är att identifiera hur normativ femininitet samspelar med legitima brottsoffer, för att synliggöra de föreställningar och uppfattningar som jag tycker mig se bakom polisens anteckningar i kvinnoregistret. Citat från registret kommer att återges antingen som friliggande text eller som kursiverad text.

4.2 Vardag/avbrott

Det analytiska temat vardag/avbrott, syftar till att ringa in diskurser om den normativa femininitetens respektabla vardag som inte avbryts av exempelvis psykiatrisk vård eller missbruk av exempelvis alkohol. Exempel på sådana avbrott skulle kunna vara; *"Målsägaren intagen på hem, självdestruktiv"* eller *"Hon har tidigare haft missbruksproblem. De ska låta bli alkoholen, för då blir det inga problem."* samt *"Mycket svag ung kvinna. Dålig självkänsla och självförtroende. Panikångest och depression. Kombinerar gärna tabletter (Stesolid) med alkohol.... Det är nog 50 procent chans att hon själv kontaktar gärningsmannen efter rättegången."* I registret blir detta ett uttryck för hur kvinnorna misslyckas upprätthålla en vardag, vilket blir betydande i rollen som ordnad och omhändertagande. Att psykisk ohälsa eller missbruk är ett inslag i vardagen ger oss en uppfattning om att kvinnan på heltid inte lyckas upprätthålla en normativ femininitet i form av en vardag utan avbrott, och förlorar därmed sin respektabilitet och legitimitet (Skeggs 1999:12). Detta ger konsekvenser i kvinnornas roll som offer för våld i nära relation.

Christie menar att våldsutsatta kvinnor i allmänhet är svåra att uppfatta som idealiska offer eftersom gärningsmannen inte är okänd och därför inte fullt ut tilldelas rollen som idealisk gärningsman (Christie 2001:48). En psykisk diagnos skulle på så vis kunna läsas som en legitimering av kvinnornas "dåliga" val av partner, samtidigt som psykisk ohälsa i sig innebär en rad föreställningar om vem som skulle kunna bära på det, exempelvis i termer av livsvillkor i form av klasstillhörighet. På så vis skulle psykisk ohälsa hos målsäganden kunna legitimera att våld har uppstått, samtidigt som avbrotten kan vara svåra att likställa med det legitima projekt som Christie menar att idealiska offer måste uträtta (ibid 2001:48). Det legitima projektet blir därmed hotat av avbrotten, vilket kan förstås i relation till hur exempelvis heltidsarbete förstås som ett legitimt projekt.

I Walklates kritik av Christies teorier menar hon att talet om idealiska offer reproducerar vem som får utrymme att upplevas och därmed upplever sig själv som ett offer. På så vis blir vissa identiteter aldrig erkända som offer (Walklate 2007:28). Att leva med psykisk ohälsa eller missbruk blir i diskursen om våldsutsatta kvinnor tilldelat en subjektsposition, det vill säga en tilldelad plats i diskursen (Bergström och Boréus 2012:373), som lever i en vardag med avbrott och brist på stabilitet. Våldsutsattheten i förhållande till psykisk ohälsa kan även förklaras genom en analogikedja, det vill säga själva strukturen för i vilken ordning vi förstår

fenomen inom diskursen. En analogikedja kring våld och psykisk ohälsa skulle kunna se ut på följande vis;

Psykisk ohälsa – sårbarhet – bristande omdöme – val av våldsamt partner

Jag läser vardag/avbrott som en nodalpunkt i diskursen, det vill säga ett tecken som diskursen kretsar kring och som inte utmanas i diskursen om våldsutsatta kvinnor. Den psykiska sjukdomen eller missbruket i sig ifrågasätts inte, istället värderas de tänka konsekvenserna, det vill säga avbrotten;

"Susanna har enligt tidigare anmälan diagnos borderline samt personlighetsklyvning. Susanna och Erik inte är lämpliga för varandra. Om hon tycker om honom mycket så låter hon honom vara ifred. Susanna gjort en anmälan om att någon huggit med en hammare i hennes dörr 36 gånger. Susanna skickar mms till mig med foton på dörren... (finns en liten känsla av att Susanna kanske tillfogat skadorna för att lättare få en säkerhetsdörr...)"

Susanna tros alltså ha en agenda med att anmäla Erik, det är någonting hon gör för att lättare få en säkerhetsdörr. Polisen vill inte erkänna Susanna som ett legitimt offer. Om det beror på de psykiska diagnoser som finns i anteckningen får vara osagt, men en misstro formuleras mot kvinnan. I denna anteckning skulle klass kunna identifieras, i form av att kvinnan inte på egen hand kan betala för en säkerhetsdörr till sin bostad och därför måste övertyga polisen om att hon utsätts för hot för att få en.

Christie menar inte att det idealiska offret är en person som oftast själv ser sig som ett offer eller de som samhället ser som ofta förekommande offer. Istället är det de personer som får fullständig och legitim status som offer om de utsätts för brott (Christie 2001:47). Detta kan sättas i relation till hur offer för våld i nära relation sällan tillskrivs denna status. Christie menar att detta dels beror på den närhet som finns mellan offer och gärningsman, vi vill förstå gärningsmannen som någon som utför gärningar vi inte kan förstå oss på, det behövs en distans. Om istället alla män kan vara potentiella våldsutövare, kommer våldet plötsligt väldigt nära inpå. Christie menar att denna förskjutning omöjligt skulle kunna hända på grund av rådande patriarkala strukturer, där mäns definition ständigt är den rådande (ibid 2001:49). Av denna anledning blir avbrotten i vardagen något som får definiera hur troligt det är att våld ska uppstå, eftersom att dessa figurerar i "de andras" liv.

Ett tydligt exempel som rör vardag och avbrott är följande registeranteckning. Att kvinnan som utsatts för våld har ett alkoholmissbruk gör att hon enligt polisen dels har svårt att upprätthålla sin egen vardag;

”Våld i nära relation, maken sitter häktad... Målsägaren arbetar för närvarande på BUP. Stödsamtal med målsägaren klockan 9.20. Hon var tydligt berusad, sluddrade delvis men skärpte sig när hon svarade i telefon. Målsägaren har två söner, den ena tvångsintagen på psyket, William. Den andra heter Gustaf. Målsägaren är troligen inte helt sanningsenlig... Ärendet avslutas.”

Kvinnan lyckas alltså inte sköta sitt jobb på Barn- och ungdomspsykiatrin, och har på så vis också misslyckats med arbete som ett legitimt projekt. Att anteckningen talar om att en av kvinnans söner lider av psykisk ohälsa skulle också kunna härledas hennes roll som den moderliga kvinnan, som också blir hotad i form av kvinnans alkoholmissbruk och därmed oförmåga att ta hand om sina barn på ett respektabelt sätt. Här kan vi åter förstå Skeggs historiska redogörelse för kvinnans roll i familjen som fruar, mödrar, ansvarsfulla, med behärskad sexualitet, uppfostrare av barn samt ansvariga för den allmänna övervakningen av mannen. Detta beskrivs utifrån arbetarklasskvinnans situation (Skeggs 1999:15), men jag menar att den även går att applicera på kvinnans roll i familjen, även när klasstillhörigheten är okänd. Samtidigt håller jag med Skeggs om att denna process hos arbetarklasskvinnor ständigt övervakas av medelklassen, och därmed finns också en tydlig makt hos medelklassen att bestämma vad som är ett legitimt sätt att vara kvinna på (ibid 1999:16).

Missbruksproblematiken i flera av anteckningarna gestaltar även den en icke-legitim vardag, som därmed hotar den normativa femininiteten som innebär ordning och omhändertagande om sig själv och andra. Missbruk och våldsutsatthet återkommer i registret, och med kommentarer som *"Alkoholistpar där målsägaren fått ansiktet sönderslaget"*, skapar den icke-uppfyllda normativa femininiteten en känsla av att denna livsstil gör kvinnan betydligt mer exponerad för våld än om hon inte själv hade missbrukat alkohol eller levt tillsammans med någon som gör det. I flera av de anteckningar som rör missbruk identifierar jag en avdramatisering och på så vis en hegemoni i diskursen, det vill säga någonting som inte ifrågasätts eller utmanas inom diskursen (Bergström och Boréus 2012:373). Missbruk och våld i generella termer skulle kunna ses som sammanhängande i diskursen, och därmed sticker det patriarkala våldet inte ut på samma sätt som det gör i en relation där missbruk inte existerar. Här identifierar jag en artikulation i diskursen, det vill säga processen där olika tecken sammanfogas och skapar själva diskursen (ibid 2012:368). Walklate menar att

Christies tal om idealiska offer skapar en hierarki av brottsoffer, och menar att exempelvis personer med missbruksproblematik inte erkänns sin roll som offer, oavsett hur bevisningen i fallet ser ut eftersom de genom Christies teori inte tilldelas en fullvärdig roll som offer (Walklate 2007:28). I anteckningarna om missbruk skulle man kunna tänka sig att Walklate ringar in den icke-normativa femininiteten hos kvinnorna, och därmed deras ofullständiga roll som brottsoffer. Walklate påvisar därmed hur diskurser om våldsutsatta kvinnor också skapar villkor för hur denna våldsutsatthet förstås, eftersom diskurser i sin tur konstrueras av hur vi talar om olika fenomen inom den.

4.3 Normalitet/avvikelse

Under temat normalitet/avvikelse identifierar jag tydliga föreställningar om hur kvinnorna i registret inte lever upp till att vara 'normala kvinnor', på grund av såväl egenskaper som beteenden som polisen funnit relevanta att registerföra. Detta tema knyter tydligt an till hur den normativa femininiteten ständigt är närvarande i registret genom att vara icke-uppfylld;

”Amanda är under utredning LSS, har någon form av disfunktion. Amanda kommer i lag med 'fel' personer. Förstår inte själv hur hon ska undvika försätta sig i problemsituationer. Hon ha ingen insikt själv över sitt beteende.”.

Att kunna ta hand om sig själv och andra, samt ha ett omdöme om vem som är viktiga egenskaper för att klassas som en normativ och respektabel kvinna. Att inte ha insikt över sitt beteende går inte i linje med den femininitet som knyts till moderskap som handlar om såväl omhändertagande om sig själv och andra som att bedöma risker i situationer. Samma typ av bristande omhändertagande identifierar jag i följande anteckning;

”Eventuellt begåvningshandikapp. Har blivit biten av sin partner. Både i ansiktet och på händerna... Målsägaren uppger att hon är gravid med den misstänkte. Hon ska utföra en tvåstegs abort 2-3/5”

I den här anteckningen kan vi tänka oss att kvinnan misslyckats med att skydda sig dels från en partner som bitit henne i ansiktet och på händerna, men också med att skydda sig från en graviditet med denna partner. Att kvinnan har ett eventuellt så kallat begåvningshandikapp skulle kunna legitimera den bristande kontroll som jag ser som genomgående i anteckningen.

Moderskap förstår jag därmed som en nodalpunkt i diskursen, det vill säga ett tecken som diskursen kretsar kring (Bergström och Boréus 2012:367). Det är moderskapet och den omhändertagande kvinnan som diskursen ständigt förhåller sig till, och som i sin tur ständigt förhåller sig till klass och etnicitet. Skeggs beskriver mekanismen där medelklasskvinnor sätter ramar för vad som är ett legitimt sätt att utöva moderskap på:

”Dessa uttalade klasskillnader visar hur olika kulturella och känslomässiga investeringar man gör i omsorg. Genom att betrakta sig själva som praktiska, omvårdande kvinnor, med en naturlig fallenhet för omsorg, kan kvinnan i viss mån skaffa sig status, ansvar och moralisk auktoritet, varigenom de till slut deltar i spridningen av de sociala och könsbaserade indelningar där de är så underordnade, där de ständigt övervakar och värderar sig själva och alltid känner sig skyldiga” (Skeggs 1999:115)

På så vis blir det kommenterade moderskapet i registret ständigt satt i relation till den övervakande medelklassfemininiteten som tidigare beskrivet utgör makt i form av sitt orubbliga facit för hur moderskap ska göras och hur det ska styras av den inneboende känslan för omhändertagande som kvinnan förväntas ha (Skeggs 1999:113). En anteckning som iscensätter ett misslyckande av detta skulle kunna vara följande; *”Målsägaren samt två barn bor på skyddat boende. Målsägaren har två jobb, barnen får allt serverat!!!”*. Här finns en tydlig beskrivning av att kvinnan inte lyckas uppfostra sina barn på ett sätt som är önskvärt av en överordnad medelklass. Att sätta (rätt) gränser för sina barn ingår i processen som reproducerar respektabla medelklasspersoner, vilket därmed utgör en viktig del i den moraliska auktoriteten.

Den normativa femininiteten bygger alltså dels på medelklassens moral, samt på föreställningar om etnicitet. Skeggs menar att den respektabla kvinnan är vit och medelklass, det är hon som får definiera villkoren för hur kvinnlighet ska utföras (Skeggs 1999:35). I den del av registret jag undersökt förekommer etnicitet i 6 av 52 anteckningar. Om det är en representativ fördelning i hela registret kan vi inte veta, men med tanke på hur Christie menar att det finns en ständig vilja att förstå gärningsmannen som rasifierad, och på så vis utifrån en vit position skapa en distans till att vara den som utför ett brott (Christie 2001:55), blir även kvinnornas etnicitet ett uttryck för ”den andra” som utsätts för våld. Ett exempel på en anteckning av dessa är;

”Målsägaren rumänsk rom, fd rysk rom. Stor sårbarhet hos målsägaren, cancersjuk stort medicinintag... Frågetecken runt henne, framkom att hon deltagit i stölder tillsammans med sonen.”

Här kan vi se flera intersektionella skärningspunkter, både i form av klass och etnicitet; kvinnan är rumänsk rom, tidigare rysk rom vilket innebär en stor utsatthet. Att hon har deltagit i stölder tillsammans med sin son läser jag som att kvinnan är ekonomiskt utsatt, där vi också kan identifiera en klasstillhörighet hos kvinnan. Trots att hon är cancersjuk misstänkliggörs hennes intag av mediciner, vilket jag skulle säga beror på hennes underordnade position som icke-svensk kvinna med svaga ekonomiska resurser. Kvinnans medicinintag skulle också kunna försvaga hennes roll som målsägande, eftersom medicinen skulle kunna påverka hennes agerande som målsägande. Kvinnans status som legitimt offer skadas av hennes deltagande i stölder, vilket kan knytas till Christies teori om ett legitimt projekt som en nödvändig del för att klassas som ett idealiskt offer (Christie 2001:48). Att kvinnan är sjuk och därmed förstås som svag skulle kunna bidra till stärkandet av hennes roll som offer, men det kommenterade medicinintaget gör att hon förlorar legitimitet. En annan anteckning som rör etnicitet är följande;

”Aktiv i Irakiska konstnärssociationen i Sverige. Kvinnan kör samma historia om att hennes fd make nyligen har hittat henne. Socialtjänsten tror det finns vissa psykiska problem med vanföreställningar. Avslutat.”

Även här kan vi identifiera fler intersektionella skärningspunkter i form av etnicitet samt en strukturell utsatthet i att kvinnan tros av socialtjänsten ha psykiska problem. Kvinnans roll som målsägande beskrivs som att hon ”kör” med en historia som hon dessutom enligt polisen verkar ha använt sig av tidigare. Detta försvagar kvinnans offerstatus, de vanföreställningar som hon tros ha gör att det som sägs inte kan uppfattas av polisen som helt sanningsenligt. Att kvinnans etnicitet står utskrivet läser jag in under normalitet/avvikelse, där vitheten förblir icke-ifrågasatt, och rasifiering blir det som uttalas och nämns. Detta kan även ses i följande anteckningar; ”*Familj från Irak. Enligt hennes bror går Fatihma till psykiatri och åter medicin för depression.*” samt ”*Målsägare polska. Målsägaren vill ej ha hjälp med boende, svag.*”. Genom att kvinnornas etnicitet nämns i registret speglar det också att detta spelar roll i deras position som brottsoffer. Om detta handlar om att polisen är medvetna om kvinnans särskilt utsatta position, eller om etniciteten tillskriver kvinnorna särskilda egenskaper kan vi enbart spekulera i. Oavsett förstås etnicitet som något av vikt i registret och utgår ifrån en vithetsnorm som ständigt förblir icke-kommenterat.

Utifrån de relationer som beskrivs i registret blir det tydligt hur kvinnan är ansvarsbärande, även om hon är den som blivit utsatt för brott. Ett exempel på detta skulle kunna vara följande

anteckning; *"Louise är en liten flicka med problem. Ärendet inget för oss."* Här definieras inte vad för problem kvinnan kan tänkas ha, det ska framgå mellan raderna. I relation till den normativa femininiteten misslyckas kvinnan att ta det ansvar som en respektabel kvinna förväntas göra, och därmed hotas även hennes position som idealiskt offer.

I upprätthållandet av en respektabel femininitet ingår som tidigare beskrivet innebär ett normativt omhändertagande om såväl sig själv som andra (Skeggs 1999:92), blir upprätthållandet av relationer en del av denna legitima femininitet vilket kan ställas i relation till följande registeranteckning; *"Hon har inte haft kontakt med sin familj på 8 år.... Målsägaren är lite "krånglig".* Just "krånglig" eller "knepig" som också förekommer i några av anteckningarna; *"Båda hade lite märkligt beteende. Båda parterna verkar lite knepiga."*, vilket är en väldigt personlig bedömning av personer som anmält att de blivit utsatta för brott. Vad polisen menar med "krånglig" och "knepig" är därför svårt att ringa in. Enligt Skeggs skulle det kunna handla om att inte förstås som en respektabel person; "Respektabilitet är således en sammansmältning av tecken, ekonomi, och praktiker, som värderas olika från olika positioner inom respektive utanför respektabiliteten" (Skeggs 1999:31). Polisen som antecknat befinner sig troligen inom respektabiliteten, medan det görs tydligt att kvinnorna och i det här fallet även hennes partner befinner sig på ett sätt som gör att de faller utanför de ramar som avgör vad som är respektabelt och inte.

På samma sätt skulle man kunna resonera om anteckningar om kvinnorna som; *"Har en 'kaxig' attityd."* eller *"Målsägande har befunnit sig på olämpliga ställen."* Kvinnorna uppfyller inte normen som en omhändertagande kvinna enligt polisen, som på så vis gestaltar en normal och moralisk medelklass. Polisen blir därmed en del av den granskning och övervakning som medelklassen utför över arbetarklassen, samtidigt som polisen som myndighet också innebär övervakning och upprätthållande av en samhällelig ordning. Detta handlar därför på ett plan om polisen som statlig myndighet med uppdrag att göra samhället tryggt och fritt från brottslighet, men framför allt om de personer som är poliser och som gjort anteckningar om kvinnorna som inte lyckats upprätta en normativ femininitet. Dessa personer är med och skapar det ramverk som femininiteten får lov att existera inom, och bidrar därför till övervakningen på två parallella plan.

Under normalitet/avvikelse identifierar jag att kvinnans ekonomiska situation också står för granskning i registret, exempelvis i följande anteckningar: *"Har ny pojkvän samt bekant med*

ny man samtidigt... Det finns motstridiga uppgifter lämnade av målsägande. Hon ska eventuellt anmälas för bidragsfusk." samt "Målsägande försörjning via ett ex, är anställd på pappret. Målsägande halvbror har en brokig bakgrund." I den första anteckningen kommenteras kvinnans relationer med två män samtidigt, hennes motstridiga uppgifter samt hennes eventuella kommande anmälan för bidragsfusk. Dessa tre sammantagna beskrivningar om kvinnan ringar in en person som saknar den moral som Skeggs återkommer till i sin analys, och som hon menar är ett verktyg för vita medelklasskvinnor att kontrollera arbetarklasskvinnor (Skeggs 1999:16). Detta blir på så vis ett tydligt exempel på hur kvinnan inte lyckas uppfattas som ett legitimt offer, vilket kan knytas både till Skeggs moral och Christies legitima projekt. Bidragsfusk kan knappast beskrivas som ett legitimt projekt, och därmed blir bilden av kvinnan som enbart ett offer raserad.

Den andra anteckningen rör kvinnans försörjning via en expartner, samt hennes halvbrors brokiga bakgrund. Detta skulle knytas till Skeggs tidigare presenterade teori om kvinnan som ytterst ansvarig för familjen och dess medlemmar (Skeggs 1999:15), och en uppfattning om hur den "ordnade tillvaron" inte räcker med att uppfyllas av kvinnan utan även de personer som finns i hennes närhet. Att kvinnan försörjs av sin expartner skulle kunna läsas som en uppfattning om att hon saknar självständighet och därmed moral, vilket utgör en viktig faktor i den normativa femininiteten.

4.4 Stabilitet/Kaos

Mitt sista analytiska tema är kaos/stabilitet, som syftar till att synliggöra hur kvinnan förhåller sig relation till den våldsutövande mannen eller till sin egen familj. Detta tema påminner om mitt första tema vardag/avbrott, men skiljer sig från detta i form av att det handlar om en mer övergripande livsstil som sträcker sig över tid, eller rör de relationer som identifieras hos kvinnorna i anteckningarna. Ett exempel är följande anteckning;

"Målsägaren borderline samt bipolär. Ryggsäck med misshandel av föräldrar samt utsatt av pedofil i unga år... Paret träffades på Hultsfredsfestivalen 2005. Bor ihop sedan tre år, gemensamma intressen: musik, hundar, longboard."

Här kommenteras både kvinnans bakgrund som överlevare av sexuellt utnyttjande samt hennes nuvarande intressen och vart hon träffade den man som utsatt henne för våld. En teori om varför polisen tycker att det är relevant att registerföra kvinnan och mannens

gemensamma intressen skulle kunna handla om att ringa in en livsstil eller en typ av person hos både mannen och kvinnan. Att åka på Hultsfredsfestivalen eller tycka om hundar och longboard uppfattas förmodligen inte i sig som avvikande intressen, men i förhållande till att kvinnan utsatts för misshandel och sexuella övergrepp i sin barndom spelar de i registret roll och skulle kunna ge läsaren en uppfattning om kvinnan som avvikande från den normativa femininiteten i form av brist på stabilitet i sitt liv.

I de kommentarer som faktiskt rör de våldsutövande männen i registret, blir Christies teorier om kravet på idealiska gärningsmän, det vill säga en gärningsman som fungerar som en motpol till det idealiska offret; stark och ägnar sig inte åt ett respektabelt projekt intressanta. Detta kan identifieras i att flera av de män som beskrivs i registret inte kvalar in under denna beskrivning och därmed inte förstås som den idealiska gärningsmannen;

”Samtal med utredaren. Hans uppfattning är att det största brottsoffret är mannen själv. Utredarens uppfattning är inte att mannen är farlig för kvinnan.”.

Här kan vi tydligt identifiera hur både mannen och kvinnan misslyckas med att förstås som idealiskt offer/idealisk gärningsman. Ser vi detta i ljuset av begreppet normativ femininitet, misslyckas kvinnan med den omhändertagande, lugna och milda rollen utan uppfattas istället som hotfull och aggressiv. Mannen tilldelas därför rollen som offret i relationen och avskrivs därmed sin roll som gärningsman. Liknande resonemang förs i följande anteckning;

”Målsäganden är mycket speciell, det känns nästan som att det är den misstänkte som är offret.”

Kvinnan blir alltså misstrodd på grund av mannens icke-överensstämmande identitet som idealisk gärningsman. Den våldsutövande mannen som bär på en viss typ av egenskaper eller attribut läser jag som en myt i diskursen, det vill säga ett tecken med en särskilt enande och identitetsskapande funktion (Bergström och Boréus 2012:373). Genom dessa diskursiva praktiker skapas en myt om vem den våldsutövande mannen är, och därmed också vilka kvinnor som söker sig till honom. Därmed blir också vissa män otänkbara som våldsutövare. Oavsett om mannen kvalar in under myten som den våldsutövande mannen, blir kvinnan den som får bära skulden eftersom hon antingen blir misstrodd när hon anklagar en icke-potentiell förövare, eller har valt att leva med en man som förstås som en potentiell förövare. Att kvinnan här tillskrivs egenskaper som våldsutövare gör också att den normativa femininiteten

hotas. Våld och aggressivitet är en stark motsats till den milda och omhändertagande kvinnan. Christie menar att den idealiska gärningsmannen största kännetecknen är att han inte liknar offret; ”Han är ur moralisk synpunkt svart i jämförelse med det vita offret. Han är en farlig man som kommer långt bortifrån. Han är en människa som knappt är en människa.” (Christie 2001:55). Här kan vi återigen identifiera den moral som både Selberg och Skeggs belyser, den moral som medelklassen historiskt sett upprättat och styrt för att kontrollera arbetarklassen (Skeggs 1999:16).

Under temat stabilitet/kaos identifierar jag andra familjeförhållanden som beskrivs i registret, där flera syftar till att beskriva dysfunktionella familjer, vilket kan förstås i relation till Skeggs teorier om kvinnan som ytterst ansvarsbärande för upprätthållandet av familjens moral. Med den förståelsen av kvinnans roll i familjen blir följande anteckning intressant i byggandet av den normativa femininiteten;

”Problem i familjen historiskt bakåt. Misstänkt aldrig polisanmäld. Äldsta dottern varit fosterhemsplacerad vid två tillfällen. Har ADHD.”

Vilka problem som familjen haft tidigare uttalas inte i anteckningen, men att dottern varit fosterhemsplacerad skulle kunna tyda på någon slags oordning eller turbulens i hemmet. Kvinnans registerförda ADHD kanske skulle kunna ses som en anledning till detta, men detta är ingenting vi kan veta. Oavsett hur situationen i familjen har sett ut anser jag att denna anteckning tydligt signalerar hur våldsutsattheten sätts i en kontext där kvinnan på något sätt misslyckats med att upprätthålla en normativ och därmed legitim roll som kvinna och mamma. Samma sak kan identifieras i följande anteckning;

”Målsägande hänger bland missbrukargänget... Har svårt att hålla ihop saker... Målsägande har en dotter med begåvningshandikapp.”

Att kvinnan umgås med missbrukargänget och har svårt att hålla ihop saker skulle kunna förstås som en avsaknad av stabilitet. Att hennes dotter har ett så kallat begåvningshandikapp ger en bild av att kvinnan förväntas ta ett stort ansvar för att få sin dotters vardag att fungera, men att detta ansvar kanske inte tas med tanke på polisens uppfattning om att kvinnan har svårt att hålla ihop saker. Avsaknaden av stabilitet skapar en låg legitimitet som brottsoffer hos kvinnan, eftersom hon inte lyckas upprätthålla en stabil vardag blir hennes roll som målsägande mindre trovärdig. Denna anteckning kan även förstås utifrån hur våld i en

missbrukskontext inte förstås som patriarkalt våld, eftersom våld och missbruk är två tecken som inte sällan sammanlänkas i diskursen.

5. Slutsats

Genom dessa anteckningar om kvinnornas icke-normativa femininitet står det klart att de misslyckas upprätthålla den femininitet som skapar trovärdighet som brottsoffer och därmed legitimitet och skyddsvärde. Den normativa femininiteten avgör därmed vem vi på ett strukturellt plan uppfattar som ett äkta brottsoffer, och vem som vi istället läser som ett brottsoffer som förstås som mindre äkta. Polisen Södertörn menar att registret enbart är upprättat för att ge kvinnorna det skydd som de behöver för att hjälpas ur sin våldsutsatthet, men hur ska de kunna skyddas om deras status som brottsoffer ständigt ifrågasätts? Registret vittnar om en diskursiv bild av gärningsmän, brottsoffer och våld i nära relation som något som händer någon annan stans, bakom någon annans stängda dörr, i det där området där de andra bor. Vad som försvinner i denna diskursiva konstruktion är att det patriarkala våldet finns överallt, men precis som vi vill föreställa oss en omänsklig och okänd gärningsman som utför brottet vill vi också tänka oss att de kvinnor som utsätts för våldet också bär ett ansvar, för annars riskerar ju alla kvinnor att bli utsatta för våld? Genom att lägga ansvaret på offret förstärks bilden av svaga kvinnor utan omdöme som väljer våldsamma män, istället för att se till de maskulinitetsnormer som orsak till att män slår kvinnor. Detta ser jag som ett bidrag till upprätthållandet av patriarkatet, där fokus läggs på offret istället för gärningsmannen som fortsätter vara anonym.

Vad är det då för egenskaper och erfarenheter som lyfts fram som relevanta hos kvinnorna i registret? Det är kvinnorna som på olika sätt inte upprätthåller bilden om kvinnan som god, moderlig, moralisk och omvårdande. Kvinnorna som hotar denna ordning av föreställningar blir därför inte fullvärdiga offer, eftersom de dessutom inte lyckats välja en man som inte slår. Christie förklarar det med att idealiska offer och idealiska gärningsmän behöver varandra, och eftersom dessa två roller i regel inte är kompatibla i en kärleksrelation tilldelas kvinnan rollen som ett icke-idealiskt offer på grund av hennes strukturellt underordnade position.

Både för kvinnorna i registret, och för de kvinnor som inte finns registerförda ger Kvinnoregistret konsekvenser. De 2500 kvinnor som finns registerförda riskerar att inte få det skydd som de har rätt till vid en polisanmälan, eftersom att flera av dem redan avfärdats som

icke-idealiska offer. Genom att använda oss av Christies teorier om idealiska offer på ett kritiskt sätt, och sätta denna i relation till normativ femininitet och intersektionalitet blir det tydligt att de ramar som avgör vem som blir ett legitimt offer avgörs av hur väl den normativa femininiteten uttrycks, levs och görs. För våldsutsatta kvinnor som inte finns i registret förstärks bilden av vem den våldsutsatta kvinnan är, och det blir tydligt hur snäva ramarna är för att vara offer på rätt sätt. Registret innebär en kränkning för såväl kvinnorna som deras familjemedlemmar, och leder till en ökad misstro mot polisen. Vi behöver förändra ansvarsfördelningen för våld i nära relationer, det kan omöjligt vara den utsatta kvinnan som ska registreras och utvärderas. Istället bör problemet hanteras där det faktiskt uppstår, hos männen som slår.

6. Litteraturlista

Elektroniska källor

Bogren, Alexandra, Ericson, Christina, Karlsson, Jenny, Kaspersson, Maria, Marklund, Fredrik, Pettersson, Lotta, Skrinjar, Monica, Svanström, Yvonne, Tiby, Eva, Lander, Ingrid & Pettersson, Tove (2010). *Femininiteter, maskuliniteter och kriminalitet [Elektronisk resurs]*. Studentlitteratur AB

Kvinnoregistret Sveriges Radio 2014
[Elektronisk resurs, hämtad 2015-05-28]
<http://sverigesradio.se/kvinnoregistret/>

Svensson, Karin (2014). Polisen måste göra upp med sin kvinnosyn ETC 1412
[Elektronisk resurs, hämtad 2015-05-28]
<http://www.etc.se/debatt/polisen-maste-gora-upp-med-sin-kvinnosyn>

Tryckta källor

Bergström, Göran & Boréus, Kristina (red.) (2012). *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. 3., [utök.] uppl. Lund: Studentlitteratur

Börjesson, Mats & Palmblad, Eva (red.) (2007). *Diskursanalys i praktiken*. 1. uppl. Malmö: Liber

Cho, Sumi, Kimberlé Williams Crenshaw & Leslie McCall (2013) "Toward a Field of Intersectionality Studies: Theory, Applications, and Praxis". I *Signs: Journal of Women in Culture & Society* 38(4)

Christie, Nils i Åkerström, Malin & Sahlin, Ingrid (red.) (2001). *Det motspänstiga offret*. Lund: Studentlitteratur

Connell, Raewyn (1987). *Gender and power: society, the person and sexual politics*. Cambridge: Polity in association with Blackwell

De los Reyes, Paulina & Mulinari, Diana (2005). *Intersektionalitet: kritiska reflektioner över (o)jämlighetens landskap*. 1. uppl. Malmö: Liber

Ekström, Veronica (2012). *Inte bara kvinna. Våldsutsatta kvinnor och deras behov av stöd - konstruktioner och komplikationer i svenskt offentligt tryck*, Retfærd. Nordisk Juridisk Tidsskrift, Retfærd, 3, 51-68. Jurist- og Økonomforbundets Forlag

Frenzel, Anna (2014). *Brott i nära relationer: en nationell kartläggning*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet (BRÅ)

Hennink, Monique M., Hutter, Inge & Bailey, Ajay (2011). *Qualitative research methods*. Los Angeles: SAGE

Hermerén, Göran (2011). *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet

Holmberg, Carin & Enander, Viveka (2005). *Varför går hon?: om misshandlade kvinnors uppbrottsprocesser*. 2. uppl. Ystad: Kabusa

Lykke, Nina (2009). *Genusforskning: en guide till feministisk teori, metodologi och skrift*. 1. uppl. Stockholm: Liber

McCall, Leslie (2005) The Complexity of Intersectionality. *SIGNS*. 30:3, 1771-1800.

Selberg, Rebecca (2012). *Femininity at work: gender, labour, and changing relations of power in a Swedish hospital*. Diss. Växjö : Linnéuniversitetet, 2012

Selberg, Niklas & Wegerstad, Linnéa (2012) *Intersektionella analyser, att begreppsliggöra ojämlikheter inom rätten*, Nordisk Juridisk Tidsskrift, Retfærd Jurist- og Økonomforbundets Forlag

Skeggs, Beverley (1999). *Att bli respektabel: konstruktioner av klass och kön*. Göteborg: Daidalos

Walklate, Sandra (2007). *Imagining the victim of crime*. Maidenhead, England: Open University Press

Wilhelmsson, Maria (2009). "Sanning" och konsekvens – En diskursanalys av utbildningsmaterial kring så kallat hedersrelaterat våld Pedagogiska meddelanden nr 2/2009 – Institutionen för socialt arbete, Mittuniversitetet.

Winkler, Gabriele & Nina Degele (2011): "Intersectionality as multi-level analysis: dealing with social inequality". *European Journal of Women's studies*, 18(1)